

שבוע טוב

Číslo 77/5768

17.dubna 2008

Výklad k sidře Acharej mot (Leviticus 16,1 – 18,30)

„Po smrti dvou synů Aharonových...řekl B-h Mošemu: Promluv k svému bratru Aharonovi, ať nevstupuje v libovolné době do svatyně, za oponu k příkrovu na schráně, aby nezemřel“ (16:1).

Paraša začíná popisem bohoslužby o Jom kipur, jak byly vykonávána v době miškanu a Chrámu. Proč Tóra spojuje smrt Nadava a Abihua s Jom kipur? Raši uvádí důvod, který je nejvíc nasnadě: zemřeli, protože vstoupili do svatyně bez B-žihovození a jejich smrt upozorňuje, jak je to nebezpečné. Jiné vysvětlení říká, že stejně jako Jom kipur i smrt spravedlivého dává smíření celé generaci. Méně zřejmé vysvětlení naznačuje verš: „Vezme z oltáře Hospodinova kadidelnici plnou žhavého uhlí a dvě hrsti jemného kadidla z vonných věcí a vnese do vnitřní svatyně za oponu“ (16:12).

O zmíněném kadidle Talmud říká (čte se každé ráno na začátku ranní modlitby): „Rabini učí: Jak se připravuje kadidlová vonná směs? 368 jednotek...z toho kohen gadol vezme dvě hrsti o Jom kipur. V den před Jom kipur vrátí do hmoždíře a dokonale rozdrťí, aby byla mimořádně jemná“. Tedy vonná směs použitá o Jom kipur nemá jiné složení, předepsané zvláště pro tento den, je to táž směs, která se užívá ke kadidlové oběti po celý rok a liší se pouze tím, že vonná směs pro Jom kipur musí být mimořádně jemně rozdrčena.

Ketoret (kadidlo) má mnoho konotací, především však představuje daat- poznání, zejména hlubší duchovní pochopení způsobu, jakým B-h řídí svět. O této rovině moudrosti říká král Šlomo: „Budeš-li ji hledat jako stříbro a pátrat po ní jako po skrytých pokladech, tehdy pochopíš, co je bázeň před Hospodinem“ (Př 2:4). Nadav a Abihu chtěli přinést kadidlovou oběť bez pověření, bez uvážení.

A jaký význam má míra rozdrčení směsi? Ne nepodobný významu mletí mouky z obilí. Připomeňme citát z Pirkej avot „kde není mouka, není Tóra“. Mouka vzniká rozemletím obilí- jedna z věcí, jimiž se člověk odlišuje od zvířat. Talmud uvádí, že ve chvíli, kdy B-h říkal Adamovi „země ti vydá trní a hloží, budeš jíst polní byliny“, měl Adam oči plné slz a řekl: „Pane světa! Já i můj osel budeme jíst z jednoho žlabu?“ Co to znamená: kdyby si člověk nedokázal dokonale potravu upravit, nebyl by schopen posléze obdržet Tóru na Sinaji. Obilí jako syrová, nezpracovaná strava je

vhodné pro zvířata. Ale rozemleté na mouku očistí se a úpravou pozvedne na pokrm vhodný pro člověka. Podobný proces probíhá i v duchovním světě: přetváření „nezpracovaného, hrubého“ myšlení na vytříbené a duchovně „syrových“ jedinců na očištěné a intelektuálně poutivé- musí projít procesem, který odkryje skryté „zrno“ pravdy v nich. V životě a zejména v oblasti rozumu jen málo je skutečně takové, jak se jeví na povrchu. Pravda je to, co vznikne, rozdrťí-li se „surovina“ až k jádru.

Každý den roku se užívalo rozdrčené vonné směsi, protože celý rok musí být daat- poznání, pochopení čisté a vytříbené; ale o Jom kipur musí být směs obzvláště jemná, neboť ten den hledáme úplné smíření a především svatost- kedušu. Kdyby Nadav a Abihu ještě více očistili svou daat, jako tolik jiných před nimi, nedopustili by se pochybení.

Také úvodní verš příští paraši se týká svatosti- „B-h řekl Mošemu: Mluv ke shromáždění Izraelců a řekni jim Musíte být svatí, protože Já, váš B-h, jsem svatý“ (19:1). Do chazanova opakování Šmone esre je začleněna kduša, která se může říkat jen v minjanu= počtu deseti. Někdo možná namítne- neměla by kduša být na konci Šmone esre, jako vrchol postupně gradujících požehnání? Požehnání začínají u každodenních potřeb člověka (pochopení, zdraví, obživa...) a svatost je přece to, čeho chce člověk dosáhnout- a čeho jen zřídka dosahuje. Ale Šmone esre jako by říkala opak- že svatost je „brána“, kterou máme projít, abychom získali své základní potřeby; svatost je jakási „mikve“, očišťující člověka pro spojení s B-hem, jenž je zdrojem veškerého požehnání. Vskutku také Rambam nazývá Jom kipur- nejsvatější den roku- mikví, v níž jsou očištěni všichni, kdo upřímně konají tšuvu.

Jak se dosáhne této svatosti? Pojem „kadoš“- svatý má i význam „oddělený, odloučený“. Nefeš HaChajim vysvětluje, že jméno „HaKadoš Baruch Hu- Svátý“ budí požehnání odkazuje k dvěma aspektům B-ha: k tomu, co je zcela nedotčeno jednáním lidí a k tomu, co reaguje na jejich dobré či zlé skutky a chování. Proces oddělení a svatosti je zcela rozumový, jak naznačuje talmudická diskuse o tom, kdy přesně na konci šabatu se má vykonat havdala= oddělení šabatu od ostatních dnů týdne: má se říkat u požehnání (Šmone esre) „Jenž nám dává poznání“. Proč? Oddělení

je otázkou moudrosti, proto se havdala říká u požehnaní, jež se týká moudrosti.

Potom však je svatost definovaná Tórou spíše aktem rozumového rozlišení, jež podle okolností může, ale nemusí vést ke skutečnému fyzickému oddělení. Pohledem Tóry je hledání svatosti hledáním pravdy; a čím čistší je pravda, tím více je člověk schopen rozlišovat mezi dobrým a špatným, tj. tím se stává svatějším. To je i smysl talmudického výroku „Nikdo nezhřeší, dokud ho nepřemůže duch bláznovství“. Jinými slovy: má-li člověk zcela jasno, co je život a jak nejlépe jej naplnit, stěží se dopustí hříchu a i když se ho dopustí, uvědomí si to a usiluje se to napravit.

Když projdeme branou svatosti (rozvíjením schopnosti rozlišení), dokážeme lépe prosit B-ha o své životní potřeby a více si vážíme toho, že nám je B-h poskytuje. Žid musí rozlišovat mezi tím, co je dovoleno a co ne, to ho dovádí k hlubší vnímavosti a duchovnímu poznání.

Tana d'vej Elijahu uvádí, že každý Žid se má ptát sám sebe: kdy budou mé skutky srovnatelné se skutky mých předků Avrahama, Jicchaka a Jakova? Komentátoři vysvětlují, že každý by se vždy měl poměřovat našimi praotci, ne lidmi nižší úrovně; má si dávat nejvyšší cíle, aby došel dál. Citát lze vyložit ještě jinak: židovský národ se odlišuje od ostatních národů a Žid musí pochopit svou hodnotu; protože je-li schopen pochopit, jaký vnitřní potenciál má, bude také schopen jej naplnit.

Gemara (traktát Berachot) uvádí, že když někoho stihnou vážné životní nesnáze- finanční, zdravotní či jiné- měl by pátrat ve své minulosti, aby poznal, kde a jak pochybil a mohl to napravit. Pokud člověk zkoumal a nenašel příčinu svého trestu- říká Gemara- ať přičte své nesnáze bitul tora- nedostatečnému studiu Tóry. Gaon z Vilna se ptá: „Jestliže někdo důkladně pátral ve své minulosti, přemýšlel o ní a neobjevil žádný prohřešek proti Tóře, proč by měl připsat své souzení nedostatečnému učení Tóry?“

Na to rav Ruderman odpovídá otázkou: Co se definuje jako dostatečné učení Tóry? Má-li někdo denně 18 hodin na učení Tóry a on se učí méně než plných 18 hodin, pak se za bitul tora= nedostatečné učení považuje každá minuta, kterou nevěnuje učení, ale jiným věcem. Naopak má-li člověk na učení Tóry každý den jedinou hodinu a plně ji využije, není to bitul tora, tj. vychází se z toho, jak jednotlivec nakládá se svým časem. Je obtížné určit přesně, kolik času má člověk učení věnovat, protože to závisí na okolnostech. Pokud někdo opravdu potřebuje hodinu odpočinku, aby byl dost svěží pro další učení Tóry, pak se tato hodina nepovažuje za bitul tora; pokud ale člověk využívá svůj čas jinak než např. k vydělávání živobytí či plnění povinností k rodině či obci, bude to bitul tora.

Pokud tedy člověk zkoumal svou minulost a neobjevil žádné duchovní selhání (včetně

nedostatečného studia Tóry), jsou jeho nesnáze varováním, že nevyužívá patřičně svého času.

Na otázku, jak souvisí smrt Aharonových synů s Jom kipur, odpovídá Gemara: stejně jako Jom kipur smiřuje za hříchy, tak smiřuje i smrt spravedlivého; a pokračuje –proč Tóra přiřazuje smrt Mirjam k para aduma? Stejně jako očišťuje para aduma, očišťuje i smrt spravedlivého. A proč Tóra řadí smrt Aharona vedle rozbití desek Desatera? Stejně jako bylo pro Hospodina bolestné rozbití desek, je pro Něj bolestná i smrt spravedlivého.

Rb.Meir Simcha z Dvinska se ptá- jaký je smysl těchto přirovnání a odpovídá: každé z nich nás učí něco jiného. Jom kipur je den, kdy je B-h nejvíce přístupný tšuvě člověka, den maximální B-ží ochoty odpustit. Když tedy Tóra přiřazuje smrt Aharonových synů k bohoslužbě o Jom kipur, říká nám, že jako Jom kipur přináší B-ží milosrdenství, tak je přináší i smrt cadika- spravedlivého. Ale jestliže se člověk maximálně nesnaží využít dobrodiní tohoto dne, Jom kipur mu smíření nepřinese. Stejně tak lze maximálně využít dobrodiní, jež přináší smrt spravedlivého, ale kdo nevyužije příležitosti, žádné dobrodiní mít nebude.

Přiřazení smrti Mirjam k zákonu para aduma nám říká toto: postříkání vodou s popelem para aduma přináší čistotu- tahara. I konání tšuvy přináší čistotu. Smrt spravedlivého probudí svědomí člověka, přivede ho k sebezkoumání a k vykonání tšuvy- a tím k čistotě. Pokud si to ale někdo neuvědomí- neprobudí se, smrt cadika je pro něj bez užtku.

O přiřazení Aharonovy smrti k rozbití desek říká rb. Meir Simcha: Jsou dva typy spravedlivých- jeden je člověk spravedlivý v absolutním smyslu slova, druhý je považován za cadika jen ve srovnání se svou generací. Např. Lot nechtěl žít v blízkosti Avrahama, neboť ve srovnání s ním by byl pokládán za raša- špatného; daleko od něj však mohl být- ve srovnání s obyvateli Sdomu- považován za spravedlivého. Pokud by generace spravedlivého nedbala jeho slov ani příkladu, dopadl by na ni trest, protože ve srovnání s cadikem budou všichni špatní- rašaim. A aby se předešlo takovému srovnání, B-h vezme cadika z tohoto světa; potom může být židovský národ považován- ve srovnání s národy světa- za spravedlivý. Přiřazením rozbití desek k Aharonově smrti nám tedy Tóra říká, že jako B-h trpěl rozbitím desek, tak trpí, když musí zemřít spravedlivý kvůli židovskému národu.

Je tedy na každém jednotlivci, aby správně pochopil smrt spravedlivého a využil toho k vnitřnímu probuzení a tšuvě- pak bude mít dobrodiní.

Obsah naší paraši lze rozdělit do čtyř okruhů: 1/ bohoslužba o Jom kipur v době bejt hamikdaš, 2/ zákaz obětovat jinde než na oltáři bejt hamikdaš, 3/ zákaz jezení a pití krve, 4/ výčet 15 zakázaných sexuálních vztahů. Jak spolu jednotlivé okruhy souvisí?

Verš 17:7 vysvětluje, že zákaz obětovat na soukromých oltářích byl dán proto, aby Izraelité přestali přinášet oběti „seirim“. Raši, Rambam a mnoho

dalších vykládají „seirim“ jako „démoni, šedim“. Rb. S.R.Hirsch vykládá tento výraz jako „kozlové“. Zákaz obětovat na „vnějších“= soukromých oltářích místo na společném oltáři svatyně nutno blíže vysvětlit. Jestliže chtěl jednotlivec přinést děkovnou oběť z vděčnosti např. za finanční úspěch, přežití nehody, narození dítěte atd., musel cestovat do Bejt hamikdaš. Pro mnoho lidí to znamenalo cestovat dva týdny i více do Jeruzaléma, odejít od rodiny a práce; většina jich tedy odložila své soukromé oběti až na tři svátky- Pesach, Šavuot a Sukot- kdy stejně museli přijít do Jeruzaléma. Lze si představit, že do té doby již zčásti vypřchal pocit intenzivní vděčnosti a nadšení z události, za niž chtěli svou oběť přinést a změnil se v povinnost přinést oběť. Ale proč pak bylo pro oběti vyhrazeno jediné místo, proč byly omezeny časem? A proč naše modlitba – nahrazující dřívější oběti- je omezena časem a místem, proč je nutno modlit se s dalšími devíti muži v uzavřené místnosti, a ne někde na vrcholu kopce, kde bychom byli obklopeni velkolepostí a krásou světa, jež B-h stvořil? A proč se máme modlit třikrát denně, bez ohledu na okamžité rozpoležení a nadšení, proč ne jen ve chvíli, kdy hluboce cítíme spojení s B-hem?

Nadav a Abihu zemřeli, protože vyjádřili svou lásku a oddanost B-hu způsobem, který nebyl stanoven či jim přikázán. Bez ohledu na ušlechtilý úmysl zhřešili tím, že nedbali, co si přeje B-h a místo toho chtěli vymezit svůj vztah k B-hu osobními pocity a názory.

O Jom kipur vykonává kohen gadol bohoslužbu ne jako jednotlivec, ale za celý národ, aby získal odpuštění pro národ. Musí vstoupit do vnitřní svatyně B-žihého domu a prosit B-ha, aby přijal oběti národa jako výraz jejich tšuvy, podřízení a oddanosti. Ústředním bodem obřadu bylo obětování dvou naprosto stejných kozlů- seirim. Jeden byl posvěcen B-hu a byl součástí obřadu smíření ve vnitřní svatyni, druhý byl vyhnán do pouště, aby tam zahynul. Rb.Hirsch vysvětluje, že kozel symbolizoval smyslovost, animalitu, jež nechává pudy bez omezení- tak jako je poušť neomezená.

Poselství Jom kipur zní: máme možnost volby. Můžeme svůj život orámovat příkazy židovských předpisů a Tóry a tím posvětit to animální v sobě pro službu B-hu- anebo si zvolíme nedbat na micvot a žít jako kozel, bez omezení vyhovovat svým tužbám a nutkání. Kozel může přežít jen

v pustině, daleko od jakýchkoli společenských norem. Chceme-li svůj vztah k B-hu vymezit jen svou smyslovostí, jednáme jako Nadav a Abihu.

Zákaz přinášet oběti mimo Bejt hamikdaš vyjadřuje totéž. Přinášíme-li oběti (modlitby) třikrát denně ve stanovenou dobu, vyjadřujeme svou naprostou oddanost a podřízenost B-hu. Je to jeden z mnoha způsobů, jak se soustředit na povinnost být vyvoleným B-žím národem. Přinášíme-li oběti ne tak, jak stanovil B-h, ale kdy a kde se nám zachce, projevujeme jen sebelásku a sebeuctivání, nikoliv lásku k B-hu.

Obětovat démonům či kozlům je totéž. V biblické době vyjadřovali lidé svou animální smyslovost tak, že si vytvořili božstva, jež sloužila jejich sobeckým tužbám. „Démoni“ představovali to živočišné v každém člověku a obětováním člověk racionalizoval uspokojení každého instinktu. Kozel –vysvětluje rb.Hirsch- je symbol démona v každém z nás, jehož musíme v životě usměrnit ke službě B-hu, pomocí plnění micvot. Proto Tóra zakazuje přinášet oběti mimo svatyni.

Tóra dokonce říká, že kdo obětuje mimo Bejt hamikdaš, jakoby zvíře „zavraždil“. B-h nám dovolil zabíjet zvířata, abychom je využívali tak, jak On určil. Děláme-li to způsobem, který určíme my sami, B-h nám své svolení odejme.

Tématem paraši Acharej je integrace B-ha do našeho života. Tóra je manuál, který daleko přesahuje rámec našich každodenních činností a chování. Pokouší se vytříbit náš základní charakter a učinit z nás bytosti morální a mravné. Příkladem je zákaz jezení krve: ačkoliv B-h nám dovoluje užívat zvířata k svému užitku, zakazuje nám jíst krev. Je to projev úcty k životu jako takovému, neboť krev je „životní síla“. Jako duše oživuje celou bytost, tak krev dává život tělu. I když tedy smíme mít užitek ze zvířete v mezích B-žích příkazů, vždy si musíme uvědomovat, že to nemá být akt barbarství, ale je to dar, který nám dal B-h. Jíme jako služebníci z Jeho stolu, nikoli jako lidská zvířata, která jen utiší pud.

Paraša končí výčtem 15 zakázaných sexuálních vztahů. Jsme lidé stvoření v B-ží podobě, nejsme zvířata. Naše základní instinkty uspokojují naše animální potřeby; pozvednout se nad animální úroveň znamená projevovat tyto potřeby v rámci B-žích příkazů. Nepřísluší nám, abychom si sami určovali kritéria morálního chování. Naši povinnosti je žít podle B-žihého morálního zákona.

Pesach, seder, pesach šeni

Svátek Pesach otvírá roční cyklus svátků. Podle tradice je svátek trvalou připomínkou B-žeho vysvobození židovského národa- Jeho národa- z egyptského otroctví. Mišna vysvětluje příkaz pesachové oběti beránka a jezení macot a hořkých bylin: beránek je obětován, protože B-h v Egyptě „přešel“-pasa židovské příbytky, nekvašené chleby se jedí proto, že B-h vysvobodil Židy z otroctví a hořké byliny proto, že Egyptané jim otroctví ztrpčovali. Se zničením Chrámu ustalo obětování pesachové oběti, ostatní obřady trvaly dále.

Pro svátek typický je domácí obřad o prvním pesachovém (v diaspoře také o druhém) večeru. Vychází z příkazu, že příběh, smysl a význam Pesachu se má předávat z generace na generaci, rodiče mají povinnost učit mu své děti. Svátek nemá být pouhou připomínkou dávné skutečnosti, ale vždy znovu každý Žid v každé generaci se musí cítit, jako by se to stalo jemu a jeho generaci- musí to prožít vnitřně, aby to nezůstalo bez účinnosti na jeho život- mysl i jednání.

Mišna formuluje čtyři otázky, jimiž se ptá dítě a na něž otec „podle inteligence dítěte“ odpoví. Ve středověku se ustálil přesný řád sederu- obřadního večera i s formulací odpovědí, doplněný o stolní písně a verše, přístupné dětské mysli. To vše tvoří pesachovou haguadu. Zvláštním rysem večera je, že při jídle obřadných pokrmů se má člověk „naklánět doleva a opírat se“- jak to bylo ve starověku obvyklé na hostinách svobodných bohatých občanů. Mišna říká, že o pesachovém sederu musí i ten nejchudší a nejnižší postavený z dětí Izraele jíst jako pán a svobodný člověk. V průběhu sederu je povinnost vypít čtyři poháry vína, symbolicky připomínající čtyři výrazy použité o vysvobození v Ex 6:6-7- „vehoceti- vyvedu“, „vehicalti- vysvobodím“, „vegaalti- vykoupím“, „velakachiti- vezmu (si vás za Svůj lid)“. Nalévá se (někde na začátku sederu, jinde až na konci) ještě pátý pohár- Eliášův, symbol B-žeho slibu (Ex 6:8): „veheveti- dovedu (vás do země zaslíbené)“. Prorok Eliáš- jak se věří- zjeví se na konci dní, aby oznámil národu příchod mesiáše, proto o pesachové noci při oslavě vysvobození zvou lidé proroka do svých domovů- otevřou dveře jako výraz důvěry, že se jejich naděje naplní.

Vše pro svátek nutno velmi pečlivě připravit předem: nádoby musí být rituálně očištěny, počínaje hrnci, v nichž se jídlo vaří a konče přibory a skleničkami (ti, kdo obzvláště svědomitě zachovávají micvot, mají pro pesachový týden jiné nádoby); vyčistí se i deska stolu, na němž se jídlo připravuje, sporák, trouba, lednička atd.- vše, co

souvisí s jídlem. Co nelze rituálně očistit nebo co se nepoužije, uklidí se stranou.

Před začátkem Pesachu nutno prohledat a odstranit veškerý „chamec- kvasivé a kvašené“ (letos ve čtvrtek 17.4.). Večerní obřadné „hledání chamecu“ v domácnosti má velký půvab hlavně pro děti. Chamec se pak následujícího dopoledne spálí; formule, jež se říká večer i před spálením, má jakoby „zrušit“ i ten chamec, který při hledání nebyl objeven nebo o němž ani nevíme. Ve fungujících obcích provádí se prodej chamecu za celou obec (týká se např. majitelů velkého množství obilí, mouky, alkoholu z obilí, obchodníků, kteří mají chamec „na skladě“ apod.)

Nemenší pozornost se věnuje přípravě macot: obilí na mouku je pod pečlivým dohledem, mlýn zkontrolován; mouka je připravena zvláště pro pesach a stejně pečlivě se postupuje i při mísení těsta, tvarování, pečení a ukládání hotových macesů. Podobná péče se věnuje i vínu (musí mít označení „vhodné pro Pesach“), medu apod.

Po dobu svátku se nejedí pokrmy z běžné mouky, nic kynutého. Aškenázové nejedí ani luštěniny, kroupy, rýži, ani sušené ovoce- leda by bylo sušeno v souladu s pesachovými zákony. Neznamená to však, že Židé po celých sedm (osm) dní svátku povinně jedí macesy- tuto povinnost mají první den (v diaspoře dva dny) svátku. V dalších dnech jedí macesy či pokrmy z nich nebo z macesové mouky (macesové knedlíčky apod.), když mají chuť na moučná jídla.

Před Pesachem je půst prvorozených (letos již ve čtvrtek 17.4., kvůli tomu, že erev pesach je šabat).

Jak vypadá seder? Všichni by měli mít na sobě sváteční oblečení, otec rodiny má kítel. Na sederovém talíři jsou připraveny symbolické pokrmy: tři macesy na sobě (měly by být odděleny ubrouskem od sebe, nebo existují patrové sederové talíře, kde má každý maca svou přihrádku), vařené vejce, pečená „kost“ nebo křídlo drůbeže na připomínku pesachové oběti (nejí se), miska se slanou vodou k namáčení karpas („zelené“- petržel, ředkvička, brambor) a jako připomínka slz zotročených Izraelitů, maror- hořké byliny (křen či salát), charoset- hustá směs jablek, vína, ořechů či mandlí se skořicí, jež „osladí“ maror; připomíná i hlínu, z níž museli Izraelité dělat cihly a kofení v nich slámu do cihel, kterou museli sami sbírat. Do charosetu se „namáčí“ maror a jí se s macesem.

Symbolická část je uvedena kidušem- požehnáním, i s umytím rukou. Ten, kdo vede seder, odstraní kost ze sederového talíře. Pozvedne sederový talíř: macot je „chléb strádání“, ale „tento rok jsme otroci, příští rok budeme svobodní“.

Pak začínají otázky „Ma ništana ha lajla ze- Proč je tato noc tak jiná než ostatní? Jindy jíme kynutý chléb a macot, dnes jen macot, jiné noci jíme všechny druhy

zeleniny, dnes musíme jíst hořké byliny...“ Proč? „V Egyptě jsme byli faraónovými otroky, ale Hospodin, náš B-h vyvedl nás silnou rukou a vztaženou paží. Kdyby Svatý, budiž požehnan nevyvedl naše předky z Egypta, stále bychom byli otroky my i naše děti i děti našich dětí“.

Hagada dál mluví o čtyřech různých typech dětí- ke každému nutno mít specifický přístup a volit jiná slova- „moudré, zlé, jednoduché, to, jež dosud neví, jak se ptát. Moudré se ptá: ‘Co znamenají svědectví, zákony a ustanovení, jež nám B-h přikázal?’ Tomu vysvětlíš zákony Pesachu. Zlý synek se ptá: ‘Jaký smysl má pro vás tato služba?’ Říká „pro vás“, ne pro něho! Sám se vyloučil z obce. Tomu odpovíš: ‘To je kvůli tomu, co B-h udělal pro mne, když jsem vyšel z Egypta.’ A řekneš „pro mne“, ne pro něho. Jednoduchý se zeptá: ‘Co je to?’ A tomu odpovíš: ‘B-h nás mocnou rukou vyvedl z Egypta, z domu otroctví.’ A s tím, který se ještě neumí zeptat, musíte začít sami mluvit“.

Připomíná se, že „na začátku naši předkové uctívali modly, ale Všemohoucí nás přivedl k službě Jemu... Požehnaný Ten, jenž plní slib, daný Izraeli, jenž plní to, co řekl Avrahamovi: Tví potomci budou žít jako hosté v zemi, která nebude jejich, budou tam otročit a budou pokořováni čtyři sta let. Avšak povedu při proti národu, jemuž budou otročit. A potom odejdou s velkým jméním“.

Hagada vysvětluje, jak praotec Jakov s rodinou odešel do Egypta „v počtu sedmdesáti duší, ale nyní tě Hospodin náš B-h učinil početným jako hvězdy na nebi“ a stali se národem; Egypťané Izraelity sužovali, uvalili na ně břemeno otroctví, takže „volali jsme k Hospodinu, B-hu našich předků a On slyšel náš hlas a viděl naši bolest, soužení a útisk“, vyvedl národ z Egypta- ne anděl, ne žádný B-ží posel, ale sám Svatý, budiž požehnan. Vyvedl národ „mocnou rukou, vztaženou paží, velkými hroznými činy, znamenání a zázraky“- každý z uvedených výrazů označuje dvě z deseti ran, jež dopadly na Egypt: krev, žáby, obtížný hmyz, divá zvěř, dobytčí mor, vředy, krupobití, kobylky, temnota, smrt prvorozených.

„Kolik laskavosti nám prokázal Všemohoucí !“, pokračuje dále hagada a vypočítává jednotlivě, s opakovaným „už to samo by byl dostatek dobrého“, ale B-h prokázal další a další dobrodiní: „vyvedl nás z Egypta, vykonal soud nad Egypťany a jejich božstvy, zabil jejich prvorozené, dal nám jejich bohatství, rozdělil moře pro nás a provedl nás jím, naopak naše pronásledovatele v něm utopil, čtyřicet let v poušti nám dával potravu, dal nám šabat, dovedl nás k hoře Sinaj a dal nám Tóru, přivedl nás do země zaslíbené a vybudoval nám svatyni, na smíření všech našich hříchů“.

Dál hagada odpovídá na otázky „Co znamená pesachová oběť, co znamená jezení macot a hořkých bylin“ a zdůrazňuje: „Každý člověk v každé generaci je povinen sám sebe považovat za

toho, jenž právě vyšel z Egypta“ a pokračuje „je naší povinností děkovat, vzdávat chválu, vyzvedávat a oslavovat, mít v úctě, žehnat a velebit B-ha, který vykonal všechny tyto zázraky pro naše předky a pro nás: vysvobodil nás z otroctví ke svobodě, z trápení do radosti, ze smutku do veselí, ze tmy do jasného světla“.

Následuje slavnostní, už ne-symbolická hostina. Po jídle se sní kousek prostředního ze tří macesů-afikomana, předtím odložený a „schovaný“ (hledat a najít jej je zábava pro děti). Po jídle se říká birkat hamazon, otevrou se dveře pro příchod Eliáše. Říká se Halel- žalmy k B-ží chvále. A celý večer končí: Příští rok v Jeruzalémě!

Druhý pesachový večer se začíná s počítáním omeru (o tom jsme již dříve psali). Počítá každý sám za sebe, nejlépe počítat večer po večerní modlitbě, ale lze celou noc, případně (kdo zapomněl) i celý další den do soumraku, v tom případě se ovšem říká bez požehnání.

První den Pesachu se při ranní bohoslužbě v synagoze říká zvláštní modlitba za rosu, a od toho dne se v amidě přestává říkat vsuvka „za rosu a déšť“. První den (v diaspoře dva dny) se říká celý Halel, zbytek svátku jen poloviční. O šabatu, který připadne během svátku, čtou aškenázové v synagoze Píseň písní, o půlnoci sedmého dne svátku se čte Píseň moře (Ex 15).

Pesach šeni- druhý pesach- je 14. den následujícího měsíce (letos 19. 5.). Byl ustaven proto, aby i ten, kdo se nemohl podílet na slavení „prvního“ Pesachu kvůli své rituální nečistotě nebo kvůli dalekému cestování, mohl mít podíl na svátku.

Z historického pohledu sestává svátek Pesachu ze dvou částí: obřad pesachu a svátek nekvašených chlebů, přičemž obě části existovaly odděleně, na začátku exodu se spojily.

Pesachový obřad nebyl původně poutní svátek, ale domácí obřad- zabití a jezení pesachové oběti, což byla podle Ex 12:21 ovce či koza, podle Dt 16:2 brav nebo skot, podle Ex 12:5 roční jehně nebo kůzle. Zvíře bylo zabito 14. dne prvního měsíce (tj. nisanu) „mezi večery“= při západu slunce. K zabití se pojal obřad potření veřejí a dveřního překladu krví oběti; maso bylo podle Dt16:7 vařeno, podle 2 Pa pečeno- a to je i rabínská halacha. Maso se jedlo s nekvašenými chleby a hořkými bylinami (viz Ex 12:8, Dt 16:3) během noci jako jídlo, na němž se podílela celá rodina nebo několik rodin (Ex 12:4), nikoli však osoby neobřezané (Ex 12:48). Maso se nesmělo nechat do druhého dne (Dt 16:4).

Etymologie slova pesach je nejasná, předpoklad, že pesach byl původně obětí prvorozeného, je nesprávný, neboť podle Ex 22:28-29 a Lv 22:27 byl prvorozenec ovce, kozy či skotu obětován osmého dne a podle Ex 12:5 má být zvíře pro pesachovou oběť staré jeden rok;

také ustanovení týkající se prvorozců v Ex 34:19, 13:11-13 jsou spojena s jezením macot, ne s pesachem.

Pesachový obřad původně slavili nomádští chovatelé stád, aby zajistili ochranu pro svá stáda, než odejdou ze zimních pastvin. Slavil se v rodinách, ve stanech, po usazení v domech. Když král Josijáš soustředil obřady do centrální svatyně, byla i oslava pesachu přenesena do jeruzalémského Chrámu (Dt 16:2, 2Kr 23:21-23). Požadavek zabít, připravit a jíst pesachové oběti na chrámovém nádvoří byl dodržován po exilu (viz 2 Pa 30:1-5, 35:13-14), později kvůli velkému množství účastníků byla pesachová oběť zabita na chrámovém nádvoří, ale pečená a jezena v jeruzalémských domech. S přenesením pesachového obřadu do Chrámu skončil obřad potření krví, krev obětí byla nyní – tak jako u

jiných obětí- vylita ke spodku oltáře (2Pa 30:16, 35:11).

Na rozdíl od pesachové oběti byl sedmidenní svátek nekvašených chlebů- macot slaven v měsíci avivu (Ex 13:4,23:15,34:18) a pravděpodobně převzat od Kenaanců. Požadavek putování do svatyně- zprvu do místní, po Josijášově centralizaci kultu do jeruzalémské- je vůči požadavku jezení macot až druhotný. Svátek původně nezačínal v den následující po pesachové noci, ale „nazítí po šabatu“. Počítalo se sedm týdnů do „svátku týdnů“, který je v Dt 16:9 popsán jako den, kdy „poprvé přiložíš srp ke stojícímu obilí“- tj. kdy začínají žně.

Aby se určilo datum svátku macot pro Židy v Babylonii, bylo stanoveno pevné datum : 15.-21.den prvního měsíce, a tím spojeno s pesachem (Ez 45:21, Lv 23:5-6, Nu 28:16-17, Joz 5:10-11, Ezd 6:19, 22, 2 Pa 30:15).

Šabat tento týden začíná v pátek v 19'44, a končí v sobotu v 20'57.

Délka dne je 14 hod 5 min; délka skutečné hodiny činí 67 minut, východ jitřenky 4'36; doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 4'35 hod; východ slunce v 5'36; polovina dne 12'51; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 13'21, (mincha ktana 16'54, plag mincha 18'22) západ slunce (škia) 20'00; východ hvězd v 20'30

podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut; podle kalendáře Kaluach